אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, אף שנשבע שתי פעמים, משום שאין שבועה חלה על שבועה, שביון שנשבע פעם אחת, חל עליו איסור לאכול את הכיכר, וכשנשבע שוב הרי הוא נשבע לקיים את המצוה המוטלת עליו מחמת השבועה הראשונה, ושנינו (להלן כז.) שהנשבע לקיים את המצוה ולא קיים, פטור. ושבועה זו שנשבע על העתיד, הִיא שְׁבוּעַת בִּיטּוּי האמורה בפסוק 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בְשִׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב' (ויקרא ה ד) שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ שלשים ותשע מַכּוֹת, וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. מדייקת הגמרא: שבועה זו, שנשבע שלא לאכול ואכל, דווקא הִיא דְּחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, אֲבָל אם נשבע אוֹכֵל כיכר זו, וְלֹא אָכַל את הכיכר, לֹא לֶקֵּי – אינו לוקה, משום שמה שהוא לא אכל את הכיכר זה לאו שאין בו מעשה, והרי לנו 'סתם משנה' שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולכן פסק רבי יוחנן שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הרי יש שתי משניות סותרות, שבמשנתינו מבואר ברבי ישמעאל שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ובמשנה לגבי הנשבע שבועה על שבועה מבואר שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, הָאי סְתָמָא וְהָאי סְתָמָא – משנתינו היא 'סתם משנה' וכן המשנה השניה היא 'סתם משנה', מַאי חֲזֵי דְּעָבֵיד כִּי הַאי סְתָמָא – מה ראה רבי יוחנן שפסק כ'סתם משנה' זו, לְמֶעְבַּד כִּי הַאי סְתָמָא – שיפסוק כ'סתם משנה' האחרת, דהיינו כמשנתינו.

חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: וּלְטַעְמִיךָ – ולשיטתך יש להקשות, רַבִּי גּוּפֵיהּ – עצמו הֵיכִי סָתַם לָן הָכָא הָכִי – איך סתם לנו את המשנה במקום אחד שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וְהָכָא הָכִי – ובמקום אחר סתם את המשנה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. אֶלָּא מוכרחים לתרץ, שמְּעִיקָּרָא – שבתחילה סָבַר רבי שלְּאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו, ולכן סְתָמָהּ את המשנה כך, וַהֲדַר – ואחר כך חזר בו וְסָבַר שלאו שאין בו מעשה אֵין לוֹקִין עָלָיו, ולכן סְתָמָהּ את המשנה האחרת כך, וְאף שרבי חזר בו, מֵשְׁנָה לֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ, כלומר, הדורות שאחר רבי לא יכלו לשכח את המשנה הראשונה ולבטלה מבית המדרש, מפני שפשטה אצל רוב התלמידים, ולכן השאירו את שתי המשניות, והמשכיל יבין שהמשנה האחרונה היא העיקר כיון שרבי חזר בו מן הראשונה. ולכן פסק רבי יוחנן כמשנה השניה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

הגמרא חוזרת לבאר את המשנה לפי שיטת רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא – במה העמדת את המשנה, כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּלְעִנְיַן מַלְקוּת, שאם עבר במזיד על שבועתו, לוקה, ויש לשאול לפי זה, בְּמַרְאוֹת נְגָעִים מַאי מַלְקוּת אִיכָּא – איזה מלקות יש, שעליהם שנינו 'שנים שהם ארבעה'. משיבה הגמרא: גם במראות נגעים יש מלקות, בְּקוֹצִין בַּהֶרְתּוֹ – בתולש את סימני הטומאה, וּכְרַבִּי אֶבְיָן אָמַר רַבִּי אֵילָעָא, דְּאָמַר רַבִּי אֶבְיָן אָמַר רַבִּי אֵילָעָא, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אחד מהלשונות הללו, 'הַשָּׁמֶר', 'פֶּן' וְ'אַל', אֵינוֹ אֶלָּא עבירת 'לֹא תַעֲשֶׂה', ובמצורע נאמר (דברים כד ח) 'הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת', כלומר שאסור לתלוש את הצרעת, ואם תלש לוקה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: בֵּיצִיאוֹת הַשַּׁבָּת, מַאי מַלְקוּת אִיכָּא – איזה מלקות יש, הלא הלאו של הוצאה מרשות לרשות לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מֵיתַת בֵּית דִּין הוּא, שהרי אם התרו בו שאם יוציא יסקל, והוציא, חייב סקילה, וְכָל לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין אֵין לוֹקִין עָלָיו, אפילו אם התרו בו למלקות. מפני שלאו זה נכתב לסקילה ולא למלקות. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם הָכִי קָא מוֹקְמִינָא – משום כך העמדנו את המשנה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר (מכות יג.) שלָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין לוֹקִין עָלָיו, ואם התרו בו שלא להוציא מרשות לרשות ואם יוציא יתחייב מלקות, והוציא, חייב מלקות.

מקשה הגמרא: לדבריך נמצא שרק מחמת דין זה שלאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו, אנו מעמידים את המשנה כרבי ישמעאל, הָא לְאוֹ הָכִי – אבל לולי זה, קָיְימָא – האם אפשר להעמיד את המשנה כְּרַבִּי עֲקִיבָא, הלא קַשְׁיָא יְדִיעוֹת – קשה שבמשנה שנינו שחייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו בין על העלם טומאה ובין על העלם מקדש והעלם קודש, והרי רבי עקיבא סובר שחייב רק על העלם טומאה, ולא על העלם מקדש והעלם קודש. מתרצת הגמרא: לְאוֹ אָמְרַת – האם לא אמרת שהמשנה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא וּלְעִנְיַן מַלְקוּת, וזאת בכדי ליישב את דברי המשנה שיש חיוב בשבועה גם על לשעבר שלא יסתרו את דעת רבי ישמעאל הסובר שאין חיוב קרבן בשבועה אלא על העתיד, אם כך, כמו כן לולי שהיה מבואר במשנה שלוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, היינו מיישבים כְּרַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי – שהמשנה היא כרבי עקיבא וּלְעִנְיַן מַלְקוּת, ואין סתירה ממה שמבואר במשנה שיש חיוב על העלם מקדש וקודש, שאף אם אין חיוב קרבן על כך, משנתינו מדברת לענין מלקות ומודה רבי עקיבא שחייב מלקות אפילו על העלם מקדש והעלם קודש.

הגמרא דוחה את הביאור שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, מדוע המשנה קוראת לטומאת מקדש וקדשיו 'יְדִיעוֹת', דהיינו שידע על הטומאה ונעלמה ממנו ידיעה זו, הלא מדובר שנבנס למקדש או אכל קדשים במזיד, ו'הַתְרָאוֹת' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היתה צריכה המשנה לכתוב 'התראות', דהיינו שהתרו בו ונבנס על אף ההתראה. מתרצת הגמרא: הָא לָא קַשְׁיָא – זו אינה קושיא, שכן אינך מוברח לפרש ש'ידיעות' היינו ידיעה שנעלמה ממנו, אלא תָּנֵי – שָׁנָה, כלומר פרש את המשנה שהכוונה לִידִיעוֹת דְּהַתְרָאוֹת, דהיינו שהתרו בו והוא ידע שהוא טמא ובכל זאת נבנס למקדש או אכל קדשים.

מוסיפה הגמרא ומקשה: אִי הָכִי שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, מדוע המשנה אומרת שידיעות הטומאה הן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, הלא תַּרְתֵּי הוּא דְּהָווֹ – רק שתי ידיעות הן, האחד שנבנס למקדש במזיד והשני שאכל קדשים במזיד, שהרי אינו לוקה אלא אם הזכירו בהתראה את הטומאה ואת האיסור לאכול קדשים או את הטומאה ואת האיסור להיכנס למקדש, ואם כן יש רק שני אופנים של טומאת מקדש וקדשיו במזיד. וְתוּ – ועוד יש להקשות, ששנינו במשנה 'אֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעֱלֵם בֵּינָתַיִם', ואם המשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, הַעֲלֵמָה לְמַלְקוֹת מַאי עֲבִידְתֵּיהּ – מה מעשיה, כלומר מה השייכות של העלמה למלקות, הלא מלקות יש רק במזיד. וְתוּ – ועוד יש להקשות, ששנינו במשנה במפורש שכאשר חטא ועבר על טומאת מקדש וקדשיו 'חֲרֵי זֶה בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד', דהיינו שמדובר במשנה לענין קרבן ולא לענין מלקות.

הגמרא מבארת את המשנה באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף, באמת המשנה מדברת בשוגג ולענין קרבן, ומה שהקשינו שאם כן המשנה לא כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא, יש לתרץ שכְּרַבִּי הִיא, דהיינו שרבי כתב את המשנה כדעתו, וְנָסֵיב לֵיהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי – ותפס את המשנה לשיטת כמה תנאים, בִּידִיעוֹת הטומאה נָסֵיב לֵיהּ – תפס כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הסובר שחייב קרבן גם על העלם מקדש או העלם קודש, וּבִשְׁבוּעוֹת נָסֵיב לֵיהּ – תפס כְּרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שחייב קרבן גם בשבועה על העבר, דהיינו שרבי כתב במשנה שרבי ישמעאל סובר שבידיעות הטומאה יש שתים שהן ארבע, ורבי עקיבא סובר שבשבועות יש שתים שהן ארבע.

אָמַר רַב אַשִׁי, אֲמַרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא דְּמִיהּ דְּרַב כַּהֲנָא – אמרתי שמועה זו לפני רב כהנא, וְאָמַר לִי, לֹא תֵּימָא – אל תאמר שרַבִּי נָסֵיב לֵיהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי – תפס את המשנה לפי שני תנאים, וְלֵיהּ לֹא סָבְרָא לֵיהּ – והוא עצמו לא סבר כך, אֶלָּא רַבִּי סָבַר נַפְשֵׁיהּ – את טעמו שלו עצמו הוא מָפָרֵשׁ, דהיינו שרבי עצמו סובר בידיעות הטומאה כרבי ישמעאל ובשבועות כרבי עקיבא, ולכן סתם כך את המשנה.

דְּתָנְיָא, מִנַּיִן שֶׁהעובר על טומאת מקדש וקדשיו אֵינוֹ חַיָּיב קרבן אֶלָּא עַל טומאה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעֱלֵם בֵּינָתַיִם, כלומר שבתחילה ידע שהוא טמא, ואחר כך שכח ונכנס למקדש או אכל קדשים, ואחר שיצא נזכר שהוא טמא ונודע לו שנכנס למקדש או אכל קדשים בטומאה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנֶעְלַם' 'וְנֶעְלַם' שְׁנֵי פְּעָמִים ['וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם וגו', וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם' (ויקרא ה ב–ג)] ולומדים מה'ונעלם' הראשון, שרק על העלם טומאה חייב קרבן אבל לא על העלם מקדש והעלם קודש, וכיון שה'ונעלם' השני מיותר, דורשים כאילו נכתב 'והוא ידע' לפני ה'ונעלם', דהיינו שצריך שתהיה ידיעה בתחילה וההעלם יהיה אחר ידיעה, דִּכְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ – אין צורך להוציא את התיבות 'והוא ידע' ממשמעותם הפשוטה ולהכניסם בין שני ה'ונעלם', מאחר ויש ללמוד זאת ממקום אחר, שכן חֲרֵי הוּא – הפסוק אוֹמֵר

'וְנֶעֱלָם', מִכְּלָל דְּיָדַע – משמע שקודם שנעלם ממנו היתה לו ידיעה, וממה שנאמר 'והוא יָדַע, חֲרֵי כָּאן שְׁתֵּי יְדִיעוֹת, עוד אחת אחר ההעלם, מלבד זו שקודם ההעלם, ואם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנֶעֱלָם' 'וְנֶעֱלָם' פעמיים, כלומר מדוע נכתב שוב 'ונעלם', אלא ללמדנו לְחַיֵּיב עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה וְעַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ או העלם קודש. ומבואר שרבי סובר כרבי ישמעאל שחייבים קרבן בין על העלם טומאה ובין על העלם מקדש או העלם קודש, ולכן סתם את המשנה כדעה זו.

שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצינו בִּידִיעוֹת הטומאה דְּאִית לֵיהּ טַעֲמֵי: דִּנְפַשֵּׁיהּ מְנָלָן – שיש לרבי טעם משל עצמו לסבור שחייבים קרבן גם על העלם מקדש והעלם קודש. אבל שְׁבוּעוֹת, דְּאִית לֵיהּ טַעֲמֵי: דִּנְפַשֵּׁיהּ מְנָלָן – מנין לנו שיש לו טעם משל עצמו שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר. משיבה הגמרא: סְבָרָא הוּא שרבי סובר כרבי עקיבא שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר.

הגמרא מביאה נוסח נוסף לשאלה ותשובה זו: (לִישָׁנָא אָחֳרִינָא, שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצינו בִּידִיעוֹת הטומאה דְּסָבַר לָהּ – שרבי סובר בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שחייבים קרבן גם על העלם מקדש והעלם קודש, אבל בִּשְׁבוּעוֹת דְּסָבַר לָהּ – שרבי סבר כְּרַבִּי עֲקִיבָא שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר, מְנָלָן – מנין לנו כן. משיבה הגמרא: סְבָרָא הוּא).

ישנם שני אופני דרשות דומים, 'כלל ופרט', ו'ריבוי ומיעוט'. בשיש בתורה לשון הכוללת פרטים רבים, ואחריה לשון הכוללת פרטים מעטים [או פרט אחד בלבד], קיימות שתי דרכים לדרוש את הפסוק: א. כלל ופרט, כלומר שהפרט בא לפרש את הכלל שנכתב לפניו, ולומר שאין הכוונה בכלל לכלול פרטים רבים, אלא לכלול רק את הפרט המפורש אחריו, ואין בכלל אלא מה שבפרט. ואם אחר הפרט נכתב בתורה כלל נוסף הכולל פרטים רבים, דורשים שהכלל האחרון בא לבאר שהכלל הראשון אינו כולל רק את הפרט שאחריו, אלא גם את כל מה שדומה לפרט, ואין אתה דן אלא כעין הפרט. ב. ריבוי ומיעוט, כלומר שהמיעוט אינו בא לפרש את הריבוי שנכתב לפניו, אלא למעטו במקצת ולומר שהריבוי אינו כולל את כל הפרטים, אלא רק את הדברים הדומים למיעוט שנכתב אחריו. ואם אחר המיעוט נכתב בתורה ריבוי נוסף הכולל פרטים רבים, דורשים שהריבוי האחרון בא לבאר שהמיעוט שלפניו אינו בא למעט את כל הדברים שאינם דומים לו, אלא הוא ממעט רק דבר אחד, ונמצא שהריבוי הראשון בא לרבות את כל הפרטים מלבד אחד. על פי חילוק זה בין 'כלל ופרט' ל'ריבוי ומיעוט' מבארת הגמרא מה היא הסברא לומר שלדעת רבי חייבים קרבן בשבועה על העבר. מבררת הגמרא: רַבִּי עֲקִיבָא מַאי טַעְמָא קָא מְחַיֵּיב קרבן לְשֶׁעָבַר – בשבועה על העבר.

מבארת הגמרא: דְּדָרֵישׁ בכל התורה בדרך של רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט' ולא בדרך של 'כלל ופרט', וכן לגבי שבועות הוא דורש (להלן כו.) את הפסוק 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה' (ויקרא ה ד) בדרך 'ריבוי ומיעוט', דהיינו ש'נפש כי תשבע' הוא ריבוי, שמשמע ממנו שעל כל השבועות חייב קרבן, ו'להרע או להיטיב' הנכתב אחריו, הוא מיעוט, שדווקא בשבועות הדומות לו, כלומר בשבועות על העתיד חייב קרבן, ו'לכל אשר יבטא האדם' הוא ריבוי נוסף שמשמע ממנו שעל כל השבועות חייב קרבן, ודורש רבי עקיבא שכיון שיש ריבוי נוסף אחר המיעוט, הפסוק מרבה שחייב קרבן בין בשבועות על העתיד ובין בשבועות על העבר, וממעט רק שבועה לבטל מצוה, שהיא שבועת שוא. ורַבִּי נְחֶמְיָה – גם הוא דָּרֵישׁ את הפסוקים בדרך של רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט' ולא בדרך של 'כלל ופרט', ולכן הוא דורש את הפסוק כרבי עקיבא ומחייב קרבן גם בשבועה על העבר.

הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה שרבי דורש בדרך 'ריבוי ומיעוט', ולא בדרך 'כלל ופרט': דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, בַּכֹּל – בכל דבר שוה כסף פְּדִין – אפשר לפדות בְּכוֹר אָדָם, חוץ מִן הַשְּׁתֻיּוֹת – שטרי חוב, שאם יש לאבי הבכור שטר שפלוני חייב לו מעות, אינו יכול לתת שטר זה לכהן ולפדות בו את בנו. וְרַבָּנָן אָמְרִי, בַּכֹּל פְּדִין בְּכוֹר אָדָם, חוץ מֵעֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת וְקַרְקָעוֹת. ומבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי הסובר שאפשר לפדות בכור בכל דבר מלבד שטרות, דָּרֵישׁ את הפסוק 'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים' (במדבר יח טז) בדרך רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט', שכאשר נאמר 'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ, רִיבָּה בזה שאפשר לפדות בכל דבר שוה כסף, וכאשר נאמר 'בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים', מִיעֵט, שדווקא בדבר הדומה לכסף, כלומר שהוא מיטלטל וגופו ממון, אפשר לפדות את הבכור, ולא בדבר שאינו מיטלטל או שאין גופו ממון, וכאשר נאמר 'תִּפְדֶּה', חָזַר וְרִיבָּה, וכיון שהפסוק רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה, אנו דורשים שֶׁרִיבָּה הַכֹּל מלבד דבר אחד, מַאי – את מה רִיבָּה, כָּל מִילֵּי – כל דבר שוה כסף ואף שאינו מיטלטל, וּמַאי – ואת מה מִיעֵט, מִיעֵט שְׁטָרוֹת שאין גופן ממון, כלומר אין שווי לנייר עצמו, אלא הוא רק עומד לראיה שעל ידו אפשר לגבות מעות. וְרַבָּנָן הסוברים שאי אפשר לפדות בכור בעבדים ובשטרות ובקרקעות, דָּרְשִׁי פסוק זה בדרך כְּלָלֵי וּפְרָטֵי – 'כלל ופרט', ש'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה' הוא כְּלָל, שמשמע ממנו שבכל דבר שוה כסף אפשר לפדות את הבכור, ו'בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים' הוא פְּרָט, שמשמע ממנו שדווקא בכסף אפשר לפדות את הבכור, ולא בדבר אחר [אף שהוא דומה לכסף, דהיינו שהוא מיטלטל וגופו ממון], ובאשר נאמר 'תִּפְדֶּה', חָזַר וְכָלַל, הרי לנו בפסוק כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל, וצורת הלימוד בדרך זו, דְּאִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט – אינך מרבה אלא דבר הדומה לפרט, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ שהוא דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן, שהרי נאמר 'כסף', אַף כָּל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן אפשר לפדות בו את הבכור, יָצְאוּ קַרְקָעוֹת שֶׁאֵינָן מִטַּלְטְלִין, ולכן אי אפשר לפדות בהם בכור, יָצְאוּ עֲבָדִים שֶׁהוּקְשׁוּ לְקַרְקָעוֹת, יָצְאוּ שְׁטָרוֹת שאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִטַּלְטְלִין, מכל מקום אֵין גּוּפָן מָמוֹן, כלומר אין שווי לנייר עצמו, אלא הוא רק עומד לראיה שעל ידו אפשר לגבות מעות.

הגמרא דוחה את הביאור שרבי דורש בכל התורה בדרך 'ריבוי ומיעוט'. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לַאֲמֵימַר, וכי רַבִּי דָּרֵישׁ בכל התורה בדרך רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט', וְהָא – והרי רַבִּי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרֵישׁ – דורש בדרך 'כלל ופרט', דְּתַנְיָא, נאמר בתורה לגבי עבד עברי שאינו רוצה לצאת מרשות אדונו לאחר שש שנים (דברים טו יז) 'וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם', כלומר שהאדון צריך לרצוע את אוזנו במרצע, ודורשת הברייתא, אֵין לִי אֶלָּא שרוצעו בְּמַרְצֵעַ, מְנַיִן לְרִבּוֹת שיכול לרצוע את אוזנו בכלים נוספים כגון הַסַּכִּין – חתיכת עץ חדה, וְהַסְּפִירָה – קוץ, הַמַּחַט, וְהַמַּקְדֵּחַ וְהַמַּכְתֵּב – כלים חדים העשויים ממתכת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְלָקַחְתָּ', שאפשר לרצוע בְּכָל דָּבָר שֶׁנִּלְקָח בַּיָּד, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר, נאמר 'מַרְצֵעַ', ודורשים, מַה מַּרְצֵעַ מְיוּחָד שהוא שֶׁל מַתֶּכֶת, אַף כָּל כְּלֵי שֶׁל מַתֶּכֶת אפשר לרצוע בו, אבל כלי שאינו עשוי ממתכת אין לרצוע בו. וְאָמְרִינַן – וביארנו, בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי – במה נחלקו רבי ורבי יוסי ברבי יהודה, רַבִּי דָּרֵישׁ את הפסוק (שם) 'וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת' בדרך כְּלָלֵי וּפְרָטֵי – 'כלל ופרט', ש'ולקחת' הוא כלל, שמשמע ממנו שבכל דבר הנלקח ביד אפשר לרצוע את אוזן העבד, ו'מרצע' הוא פרט, שמשמע ממנו שדווקא במרצע אפשר לרצוע, ולא בדבר אחר אף שהוא דומה לו, ו'ונתתה באזנו ובדלת' הוא כלל נוסף, וכלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה מרצע מיוחד שהוא עשוי ממתכת, אף כל כלי העשוי ממתכת אפשר לרצוע בו, יצאו כלים שאינם עשויים ממתכת. וְאִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דָּרֵישׁ פסוק זה בדרך של

...הבעל־שם־טוב, התחיל עבודתו בקודש בחינוך קטני בני ישראל, ביחד עם גילוי שיטה עמוקה ביותר ביסודי היהדות והשקפת עולמה.

ממכתב י"ד כסלו, ה'תש"כ